

Nr 14.

Ankom till riksdagens kansli den 20 maj 1938 kl. 11 f. m.

Första kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande nr 14, i anledning av väckt motion om ett livligare samarbete i vetenskaplig undervisning och forskning mellan olika universitet och högsolor i Norden.

I en inom första kammaren väckt och till dess första tillfälliga utskott för behandling hänvisad motion, nr 132, har herr *Myrdal* m. fl. hemställt, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t ville anhålla, att Kungl. Maj:t på därför lämpliga vägar skyndsamt ville bringa till utredning frågan om medlen att uppnå ett livligare samarbete i vetenskaplig undervisning och forskning mellan olika universitet och högsolor i Norden.

I avseende å motiveringen får utskottet hänvisa till motionen.

Utskottet har i vederbörlig ordning inhämtat utlåtande över motionen från kanslern för rikets universitet, samtliga fakulteter och sektioner ävensom det större konsistoriet vid universitetet i Uppsala, det större konsistoriet vid universitetet i Lund, Karolinska institutets lärarkollegium, samtliga avdelningar vid Stockholms högskola och högskolans lärarråd samt Göteborgs högskolas lärarråd. Efter att hava berett föreningen Norden tillfälle att till utskottet inkomma med yttrande över motionen har utskottet från styrelsen för nämnda förening fått mottaga yttrande i ämnet.

Kanslern har anfört, bland annat, följande. Själva grundtanken i motionen — att söka i någon mån neutralisera den olägenhet, som låge i litenheten av varje särskilt nordiskt lands kulturområde, genom ett intimt samarbete länderna emellan — ville kanslern skänka sin livliga anslutning.

Redan nu påginge på vissa punkter ett ganska livligt samarbete mellan de nordiska akademiska lärosätena och mellan de där anställda vetenskapsmännen. I detta sammanhang ville kanslern erinra om att Kungl. Maj:t i 1938 års statsverksproposition under 8:e huvudtiteln begärt — utom det i motionen omnämnda anslaget å 5 000 kronor såsom bidrag till svenska kommittén för nordiskt-akademiskt samarbete i och för anordnande av utbyte av föreläsare mellan de nordiska universiteten och högsolorna — även (punkt 247) ett reservationsanslag å 36 000 kronor till befrämjande av internationellt-kulturellt samarbete genom studentutbyte, vilket anslag skulle användas till studentutbyte bland annat mellan Sverige och de övriga nordiska länderna.

Det vore all anledning antaga, att det nu pågående samarbetet skulle kunna smånigom avsevärt utvecklas.

Vad beträffade frågan om större likformighet i den akademiska examensordningen i de nordiska länderna, ville det synas, som om motionärerna skulle ha underskattat svårigheterna för uppnåendet av detta mål, kanske även övervärderat fördelarna av en dylik likformighet. Att man, innan man företog större ändringar i vårt akademiska examensväsen, borde studera förhållandena på detta område i grannländerna, torde icke bestridas från något håll. Men det vore hänsynen till våra egna behov och önskemål som helt naturligt komme att spela den avgörande rollen. En standardisering av examensväsendet i de fem nordiska länderna skulle tydligen försvåra vidtagandet av förändringar, som inom något av länderna befundes önskvärda. På särskilda områden torde dock åtgärder kunna med fördel vidtagas i syfte att för svenska studenter underlätta studiers bedrivande vid andra nordiska lärosäten.

Då en kommitté med uppgift att utreda frågan om vidgat akademiskt samarbete mellan de nordiska länderna och representerande de olika akademiska lärosätena i vårt land redan på frivillig väg konstituerats, syntes det knappast finnas anledning att igångsätta en särskild utredning vid sidan av den redan påbörjade. Därest den existerande kommittén skulle anse sig behöva medel för utförande av särskilda undersökningar, torde den icke underlåta att härom göra framställning till Kungl. Maj:t.

Teologiska fakulteten vid universitetet i Uppsala har intet att erinra mot att en utredning verkställes i fråga om medlen att uppnå ett livligare samarbete i vetenskaplig undervisning och forskning mellan olika universitet och högskolor i Norden, och fakulteten skulle särskilt med stor tillfredsställelse se om medel ställdes till förfogande för ett livligare utbyte av föreläsare ävensom för beredande av möjlighet för studerande att bedriva studier vid andra universitet och högskolor i Norden.

Däremot uttalar fakulteten starka betänkligheter mot en del av de av motionärerna framförda förslagen och vill därvid särskilt betona, att gemensamt examensväsen svårigen torde kunna genomföras utöver ett samarbete av den art, som redan i särskilda fall förekommer.

Juridiska fakulteten vid universitetet i Uppsala har erinrat om att på det vetenskapliga forskningsområde, som fakulteten företräder, redan nu finnes ett i flera skilda riktningar verksamt nordiskt samarbete, vari universiteten och högskolorna deltaga, särskilt inom de livaktiga nordiska föreningarna på detta område, såsom föreningarna för de nordiska juristmötena, för de nordiska kriminalistmötena m. m. All uppmuntran åt dessa samman slutningar från det allmännas sida vore högeligen önskvärd. Ett nordiskt samarbete, avseende universitetsexamina eller i högre grad universitetsundervisningen, torde åter svårigen låta förena sig med de nuvarande rättsordningarna och deras, trots allt gemensamt lagstiftningsarbete, stora inbördes olikheter.

Medicinska fakulteten vid universitetet i Uppsala finner en utredning be-

träffande samarbete på den medicinska undervisningens område i varje fall icke för närvarande vara behöfvlig.

Fakulteten vill däremot livligt vitsorda lämpligheten av att ökade möjligheter beredas de medicinska läroanstalterna att anlita föreläsare från grannländerna, liksom av att de studerande genom resestipendier beredas ökade tillfällen att ta del av dessa länders vetenskapliga och praktiska verksamhet inom medicinens olika delar.

I sistnämnda avseenden torde en utredning vara väl motiverad.

Humanistiska sektionen i Uppsala yttrar bland annat, att sektionen för sin del ej skulle vilja motsätta sig en utredning i vad mån Sverige kunde positivt medverka till ett livligare samarbete i vetenskaplig undervisning och forskning mellan olika universitet och högskolor i Norden, dock under uttalande av betänkligheter mot vissa av de i motionen antydda förslagen, särskilt rörande gemensamt examensväsen.

Matematisk-naturvetenskapliga sektionen i Uppsala tillstyrker en utredning i frågan om medlen att uppnå ett livligare samarbete i vetenskaplig undervisning och forskning mellan olika universitet och högskolor i Norden, men ställer sig tveksam angående lämpligheten eller möjligheten att genomföra vissa av de detaljer, som i förslaget framhållas som önskvärda för åvägabringandet av detta samarbete.

Det större akademiska konsistoriet i Uppsala hänvisar till fakulteternas och sektionernas yttranden.

Det större akademiska konsistoriet vid universitetet i Lund tillstyrker, att den i motionen påyrkade utredningen måtte verkställas.

Lärarkollegiet vid karolinska institutet säger sig hava inom ramen av sina möjligheter sökt främja olika former av samarbete mellan högskolorna och läkarkårerna i de nordiska länderna. Kollegiet hyste också det största intresse för en utvidgning av detta samarbete. På denna punkt mötte emellertid för närvarande två hinder.

Det ena av dessa utgjordes av platsbristen på institutets laboratorier och kliniker. Vid dessa kunde tillräckligt antal platser endast med svårighet beredas för institutets egna studerande. Gäster kunde därför endast mottagas i den mån svenska studenter och forskare erhöles plats på kliniker och laboratorier i de övriga länderna. Kollegiet hyste dock en berättigad förhoppning om en snar förbättring härvidlag. Genom statsmakternas välvilliga intresse hade institutet som bekant erhållit möjlighet att uppföra nya lokaler på Norrbackaområdet, och så snart dessa lokaler kunde tagas i bruk torde den rådande platsbristen upphöra. De lokala förhållandena komma då sannolikt ej längre att lägga hinder i vägen för en ökad gästfrihet mot nordiska forskare och studerande.

Den andra faktorn av betydelse för denna fråga gällde institutionernas anslag till vetenskaplig forskning och undervisning. Dessa hade under se-

naste årtiondena ej ökats på ett sätt som motsvarade de ökade omkostnaderna.

Dessa förhållanden borde beaktas vid den av herr Myrdal m. fl. begärda utredningen, och lärarkollegiet ville för sin del tillstyrka motionen.

Stockholms högskolas stats- och rättsvetenskapliga avdelning har anfört bland annat, att enligt avdelningens åsikt ett närmare samarbete mellan de nordiska universiteten och högskolorna vore särdeles önskligt. Utan att därigenom taga ståndpunkt till den i motionen berörda frågan, huru en större likformighet i examensordningen i de skilda nordiska länderna skulle kunna åstadkommas, ville avdelningen även uttala, att den ansåge de i motionen framställda synpunkterna beträffande frågan om möjligheterna att främja ett nordiskt akademiskt samarbete beaktansvärda. Fakulteten ville för den skull livligt tillstyrka, att en sådan utredning, varom motionärerna hemställt, måtte bringas till stånd.

Stockholms högskolas humanistiska och matematisk-naturvetenskapliga avdelningar hava livligt tillstyrkt, att en sådan utredning, varom motionärerna hemställt, måtte bringas till stånd.

Stockholms högskolas lärarråd hänvisade till de av stats- och rättsvetenskapliga, humanistiska och matematisk-naturvetenskapliga avdelningarna i ärendet avgivna yttrandena.

Göteborgs högskolas lärarråd uttalar att det under hänvisning till i motionen anförda grunder tillstyrkte motionärernas anhållan.

Föreningen Nordens styrelse anför, bland annat, följande. Föreningen Norden har för sin del alltifrån början ägnat denna sak uppmärksamhet. I den mån så varit möjligt och lämpligt har föreningen medverkat till de nordiska utbyten av akademiska lärare, som under årens lopp sporadiskt kommit till stånd. Sedan flera år uppehåller vidare svenska föreningen Norden ett danskt och ett norskt lektorat, vilkas innehavare hålla språkkurser och föreläsningar vid Stockholms och Göteborgs högskolor samt Lunds universitet. För att få spörsmålet om det nordiska akademiska samarbetet mera grundligt och sakkunnigt behandlat och för erhållande av ett särskilt organ för detta samarbets genomförande ha under de senaste åren i samtliga de fem nordiska länderna med början i Sverige bildats särskilda i stort sett likartat sammansatta kommittéer med benämningen »kommitté för det nordiska akademiska samarbetet». Den svenska kommittén består av samtliga rektorer för rikets universitet och högskolor jämte representanter för Sveriges Förenade Studentkårer och föreningen Norden. Ordförande i de danska, finska, isländska och norska kommittéerna äro resp. professorerna Vinding-Kruse (Köpenhamn), K. R. Brotherus (Helsingfors), Niels P. Dungal (Reykjavik) och D. A. Seip (Oslo); de tre sistnämnda rektorer för resp. länders statsuniversitet. Samtliga dessa kommittéer ha bildats på tillskyndan och med biträde av föreningen Norden i resp. länder.

Den svenska kommittén har, som i motionen framhålles, hittills främst

inriktat sig på att främja det nordiska föreläsningsutbytet. Kommittén har vidare verkställt en större utredning beträffande önskvärdheten av att studerande vid rikets universitet och högskolor beredas möjlighet att under längre eller kortare tid i form av gruppresor bedriva studier i de nordiska grannländerna. Denna utredning är f. n. föremål för behandling inom de övriga nordiska kommittéerna. Den för det nordiska akademiska samarbetet så betydelsefulla frågan om examensväsendets organisation har kommittén av brist på tid och medel ännu icke fört längre än till en före kommittéernas formliga konstituerande företagen preliminär granskning (jfr den i Nord. Tidskrift 1935 tryckta undersökningen »Nordiskt akademiskt samarbete»).

Genom kommittéernas auktoritativa sammansättning och den erfarenhet, som kommittéerna inrymma, synas de vara ägnade att på ett verksamt sätt kunna befordra de syften som av motionen beröras. En förutsättning är emellertid, att kommittéerna erhålla erforderliga medel för att kunna genomföra sina uppgifter.

Styrelsen erinrar vidare därom, att i vissa fall den vid universitetet lämnade utbildningen kan sägas ha en dubbel uppgift, nämligen å ena sidan att lämna en grundläggande vetenskaplig utbildning, å andra sidan att ge en facklig utbildning för ett visst avgränsat yrkesområde. Med hänsyn till den akademiska utbildningens sistnämnda syftemål torde i viss mån svårigheter komma att framträda, i så mycket högre grad som ifrågavarande fackliga utbildning är differentierad i respektive länder. Styrelsen vill härvidlag exempelvis nämna utbildningen av lärare för det högre skolväsendet, läroverk och motsvarande läroanstalter inom de nordiska länderna. I samma mån som åtgärder vidtagas för en starkare facklig inriktning av denna utbildning, med större anpassning än f. n. till utformningen av läroverkens kurser i respektive land, i samma mån försvåras jämväl en internordisk gemenskap på området.

Föreningen Nordens styrelse hyser för sin del förhoppningen, att svårigheter av dylikt slag skola kunna bortelimineras, men styrelsen har velat nämna förhållandet och i samband därmed framhålla önskvärdheten av att vid en eventuell utredning även de synpunkter vinna beaktande, som kunna komma att framläggas från representanter för ifrågakommande samhällsinstitutioner och yrkesområden.

Frågan om medlen att uppnå ett livligare samarbete i vetenskaplig undervisning och forskning mellan olika universitet och högskolor i Norden synes utskottet vara av största intresse och de uppslag, vilka motionärerna lämnat, synas värda en allvarlig utredning.

Utskottet är icke främmande för att på vissa punkter bärande erinringar kunna göras; särskilt torde frågan om standardisering av de akademiska examensstatuterna ingalunda vara lättlöst.

Utskottet.

Den omständigheten att för närvarande finnes en på frivillighetens väg konstituerad kommitté för utredning av vidgat akademiskt samarbete mellan de nordiska länderna synes utskottet icke göra en genom statsmaktens försorg föranstaltad utredning överflödig. En slutgiltig lösning av problemkomplexet måste komma att förutsätta medverkan av statsmakten i såväl ekonomiskt som legislativt avseende. Utskottet anser därför under full uppskattning av vikten av det arbete, som utföres av nämnda kommitté, att en effektiv utredning knappast kan ernås annat än genom statsmaktens försorg.

Utskottet får alltså hemställa,

att första kammaren ville för sin del besluta, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, det Kungl. Maj:t täcktes låta verkställa utredning av frågan om åstadkommande av ett livligare samarbete i vetenskaplig undervisning och forskning mellan de särskilda universiteten och högskolorna i Norden samt därefter vidtaga de åtgärder, som av utredningen må föranledas.

Stockholm den 18 maj 1938.

På utskottets vägnar:

KARL WISTRAND.

Närvarande vid förestående ärendes slutbehandling inom utskottet: herrar K. A. Johanson*, Wistrand, Bodin, Härdin, Per Andersson, Nils Andersson, Johan Larsson* och Ericsson.

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.